Hozzászólás

„A lőfegyverhasználat és a fogolyszökés" című cikkhez*

A téma, amivel a cikk foglalkozik, szinte kimeríthetetlen. Még az a vékony szelet is, amit a szerzők [Sztodola Tibor és Dr. Nádasi Béla – a szerk.] tárgyalnak, számos elméleti és gyakorlati problémát vet fel. Ezek közül néhány nagyon időszerű és fontos kérdéssel összefüggésben írok le néhány gondolatot.

Meggyőződésem – és ehhez a munkavégzésem során mindig igyekeztem tartani magam –, hogy a beosztottat nem szabad olyan helyzet elé állítani, amikor nehézséget jelent számára eldönteni, hogy valamit tegyen, vagy ne tegyen, mert valamilyen szabály vagy szabályok értelmezése egy gyakorlati feladat megoldásakor az adott pillanatban nem egyértelmű részére. Megjegyzem, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia idején a fegyveres szervekre vonatkozó szabályzatok megalkotásánál alapvető követelmény volt, hogy azok könnyen érthető, egyértelmű módon legyenek megfogalmazva.

Napjainkban, amikor szinte minden tevékenységet csak jogszabályok alapján lehet végezni, ez az egyértelműség, közérthetőség különösen fontos lenne. Ez a kényszerítő eszközök tekintetében még inkább jelentőséggel bír, hiszen az emberek testi épsége, esetleg élete függhet tőle.

Számomra nehezen érthető, hogy egy szökési cselekmény miatt – amit a törvény néhány év szabadságvesztéssel fenyeget – az elkövető esetleg az életével fizessen. Ezzel összefüggésben az a gondolat is felvetődött bennem, hogy jogilag alaposan meg kellene vizsgálni annak a lehetőségét, hogy szökési cselekmény miatt a fegyverhasználatot nem lenne-e célszerű kizárni? Érdemes lenne a kérdés vizsgálatakor felmérni, hogy az elmúlt években hány esetben történt szökés esetén fegyverhasználat, az milyen eredménnyel járt, és annak milyen következményei voltak a fegyvert használóra?

A fegyverhasználat nem tartozik a mindennapi döntések közé a büntetés-végrehajtásban. A legtöbb testületi tag egész élete során sem kerül olyan szituációba, hogy döntenie kelljen: lőjön, vagy ne lőjön. Ráadásul a szökési cselekmények megítélésénél a jogszabályok nem teszik „könnyűvé" az azonnali döntés meghozatalát. Az őrtoronyban szolgálatot ellátó beosztottaim, valamint az oktatások során a résztvevők figyelmét gyakran felhívtam arra, hogy gondolják többször végig azt, hogy mit tennének, ha:

– létrát támasztanának a bástyafalhoz, és másznának rá?

– ha félrelökné az előállított fogvatartott, és futni kezdene? stb.

Ehhez a gondolathoz tartozik az a gyakorlati példa is, amely a szökés megakadályozását célzó szituációs gyakorlaton történt a Budapesti Fegyház és Börtönben. Tudták a gyakorlást végzők, hogy a „fogvatartott" (jelző) belekezd a szökésbe, mégis volt olyan biztonsági felügyelő, akinek nem jött ki hang a torkán, nem tudta felszólítani megállásra a „fogvatartottat".

* Megjelent a Börtönügyi Szemle 2003. 3. számában

A példával csak azt kívántam alátámasztani, hogy a jogszerű fegyverhasználat elsajátítása és alkalmazásának készségszintű ismerete lehetetlen akkor, ha a döntést nem lehet egyértelművé tenni, mert a jogszabályok által megfogalmazottak nem segítik kellően a gyors és helyes mérlegelést. Ide tartozik például az a kérdés, hogy mikor befejezett a szökés előállítás során egy olyan szituációban, amikor a fogvatartott „a kísérőjét vagy azt az épületrészt, helyiséget, ahol őrzik, engedély nélkül elhagyja".

A gyakorlati szakemberek tudják, hogy a fegyverhasználat milyen aprólékos és hosszadalmas vizsgálattal jár. Óriási felelősséget jelent a fegyverhasználat mellett dönteni, hiszen az halált okozhat, esetleg vétlen személy is megsérülhet, ha a körülményeket roszszul méri fel, ezáltal jogtalan fegyverhasználat lesz az eredmény. Kérdés lehet az is, hogy a rendelkezésre álló információk birtokában, adott, kapcsolódó körülmények ismeretében, a kiváltó cselekmény észleléstől a tényleges fegyverhasználatig terjedő néhány másodpercnyi idő elegendő-e ahhoz, hogy a jogszerűség tudatában használja valaki a fegyverét a szökési cselekménynél.

Az 1970-es évek közepén a Szegedi Fegyház és Börtönből állították elő Budapestre a csepeli postarablót, aki 18 éves fegyházbüntetését töltötte. Az előállító őrtől elszaladt. Az őr több lövést adott le, és az egyik eltalálta az elítéltet. Az őrt kitüntették. Megjegyzem, hogy az utcán sok polgári személy tartózkodott. A kérdés magától értetődő: mi van, ha vétlen személy is megsérül?

Alapvető szabály, hogy minden feladatra fel kell készíteni, el kell igazítani a szolgálatot ellátókat a szolgálatba lépés előtt. Minden helyzetre azonban nem lehet senkit felkészíteni. A döntés a szolgálatot ellátó feladata. Vajon minden esetben meggyőződnek az eligazítást tartók arról, hogy a beosztottak rendelkeznek-e a döntéshez szükséges ismeretekkel?

Ma, amikor törvény szabályozza a kényszerítő eszközök használatát, különösen fontos a szabályozás közérthetősége, egyértelműsége. Számomra ez azt jelenti, hogy a helyes döntés meghozatalának szinte sztereotípiának kellene lennie. De mindenki tudja, hogy ez nem így van. Véleményem szerint az egyértelműségre, közérthetőségre kell törekedni a szabályalkotásnál. Ennek érvényesítése az elöljárók feladata és felelőssége. Fontos ez azért, mert csak így biztosítható a jogszabályok maradéktalan érvényesülése, és a beosztottak általi ismerethiányból bekövetkező jogtalan kényszerítőeszköz használat megelőzése.

E témával kapcsolatban is újabb kérdések merülhetnek fel. A gyakorlati szakemberek feladatának tartom a kérdések felvetését és a válaszok megkeresését. Ezek után mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy a jogi szabályozás egyértelmű és közérthető legyen.

Golts Mátyás